

Havs-och vattenmyndighetens plan för tillsynsvägläddning för 2026–2027

ISBN: 978-91-89982-03-1

Rapportnummer: 2025:9

Den här rapporten har tagits fram av Havs- och vattenmyndigheten.
Myndigheten ansvarar för rapportens innehåll och slutsatser.

© HAVS- OCH VATTENMYNDIGHETEN | Datum: 2025-10-27

ISBN: 978-91-89982-03-1 Omslagsfoto: Bodil Forsberg

Havs- och vattenmyndigheten | Box 11 930 | 404 39 Göteborg | www.havochvatten.se

Förord

Havs- och vattenmyndigheten ska enligt miljötillsynsförordningen (2011:13) ha en tvåårig plan för sin tillsynsvägledning enligt miljöbalken. Planen ska ta hänsyn till den nationella tillsynsstrategin enligt miljöbalken och ses över minst en gång per år och utöver det vid behov. Tillsynsvägledningen avser att stödja tillsynsmyndigheterna i deras arbete och främja en effektiv och enhetlig tillsyn.

Tillsynsvägledningsplanen tydliggör för kommuner och länsstyrelser vilken tillsynsvägledning Havs- och vattenmyndigheten kommer att genomföra under perioden 2026–2027 och på vilket sätt den kommer att göras. De tillsynsvägledande aktiviteter som beskrivs i planen har huvudsakligen valts utifrån de behov som identifierats i den nationella strategin för miljöbalkstillsyn.

Havs- och vattenmyndigheten har även tillsynsvägledningsansvar för frågor om tillämpningen av 6 § lagen om allmänna vattentjänster (LAV). Även detta vägledningsområde ingår i planen även om tillsynsvägledning LAV inte omfattas av bestämmelserna i miljötillsynsförordningen.

Niclas Törnell
Tillförordnad avdelningschef
Avdelningen för vattenresursförvaltning

Sammanfattning

Havs- och vattenmyndighetens plan för tillsynsvägledning enligt miljöbalken är tvåårig och visar den inriktning som Havs- och vattenmyndighetens tillsynsvägledning enligt miljöbalken och lagen om allmänna vattentjänster kommer att ha under åren 2026–2027.

Under 2026–2027 kommer Havs- och vattenmyndighetens planerade tillsynsvägledning särskilt inrikta sig på att stötta genomförandet av den nationella strategin för miljöbalkstillsyn, inklusive de två övergripande fokusområden som Naturvårdsverket har huvudansvar för och som har som syfte att stärka tillsynsmyndigheternas förmåga att utföra tillsyn.

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning.....	4
Inledning	6
Havs- och vattenmyndighetens tillsynsvägledningsansvar	6
Samverkan mellan nationella tillsynsvägledande myndigheter	7
Behovskartläggning och prioritering av tillsynsvägledning	7
Önskemål från tillsynsmyndigheterna.....	7
Intern behovskartläggning	9
Nationell strategi för miljöbalkstillsyn.....	7
Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram 2022–2027	8
Aktiviteter per tillsynsvägledningsområde 2026–2027	10
Gemensamma aktiviteter för samtliga tillsynsvägledningsområden.....	10
Miljökvalitetsnormer för vatten och havsmiljön	10
Vattenskyddsområde.....	10
Små avlopp.....	11
Dumpning	11
Vattenverksamhet	11
Fiske och vattenbruk	11
Skydd av grundvatten.....	11
Invasiva främmande vattenlevande arter	12
Tillämpningen av 6 § lagen om allmänna vattentjänster	12
Bilaga 1 Uppföljning av genomförd tillsynsvägledning 2024–2025.....	13

Inledning

Tillsynsvägledning syftar till att säkerställa att tillsyn bedrivs ändamålsenligt. Havs- och vattenmyndigheten är en av de centrala myndigheter som har ansvar enligt miljötillsynsförordningen för att ge tillsynsvägledning enligt miljöbalken och att ha en plan för detta. Av 26 kap. 1 § a framgår att med tillsynsvägledning avses att ge råd och stöd till tillsynsmyndigheterna samt att samordna, följa upp och utvärdera tillsynen.

I 3 kap. miljötillsynsförordningen finns ytterligare bestämmelser om tillsynsvägledning. I sammanfattning:

- En tillsynsvägledande myndighet ska inom sitt vägledningsområde ge tillsynsvägledning i fråga om tillämpningen av miljöbalken, föreskrifter meddelade med stöd av miljöbalken och EU-förordningar inom miljöbalkens tillämpningsområde.
- En tillsynsvägledningsplan ska omfatta två år samt ta hänsyn till den nationella strategin för tillsyn enligt miljöbalken som omfattar fyra år.
- Tillsynsvägledande myndigheter ska samverka i frågor om tillsynsvägledning i den mån det krävs för en samordnad tillsynsvägledning som främjar en effektiv och enhetlig tillsyn.
- Tillsynsvägledande myndigheter på statlig central nivå ska inom sitt vägledningsområde ge särskilt stöd till länsstyrelsernas tillsynsvägledning till kommunerna.

Havs- och vattenmyndighetens tillsynsvägledningsansvar

Enligt miljötillsynsförordningen (2011:13) 3 kap. 5 § ska Havs- och vattenmyndigheten ge tillsynsvägledning i frågor om:

1. [miljökvalitetsnormer](#) för vatten och havsmiljön enligt [5 kap. miljöbalken](#)
2. [vattenskyddsområden](#) enligt [7 kap. miljöbalken](#)
3. [enskilda avlopp](#) enligt [9 kap. miljöbalken](#)
4. [vattenverksamhet](#) enligt [11 kap. miljöbalken](#), med undantag för frågor om markavvattning
5. [dumpning](#) enligt [15 kap. miljöbalken](#)
6. [fiske](#) och [vattenbruk](#), med undantag för frågor som omfattas av Kemikalieinspektionens vägledningsområde enligt 3 kap. 6 § miljötillsynsförordningen
7. [skydd av grundvatten](#)
8. [invasiva främmande arter](#) enligt [3 § 2 förordningen om invasiva främmande arter](#).

Av 3 kap. 1 § sista stycket miljötillsynsförordningen framgår vidare att tillsynsvägledande myndigheter på statlig central nivå inom sitt vägledningsområde ska ge särskilt stöd till länsstyrelsernas tillsynsvägledning till kommunerna.

Havs- och vattenmyndigheten har sedan 2023 även tillsynsvägledningsansvar för frågor om tillämpningen av 6 § i lagen om allmänna vattentjänster. Tillsynsvägledning om tillämpningen av lagen om allmänna vattentjänster omfattas inte av bestämmelserna i miljötillsynsförordningen, men redovisas ändå i myndighetens tillsynsvägledningsplan.

Samverkan mellan nationella tillsynsvägledande myndigheter

Havs- och vattenmyndigheten samverkar med andra nationella myndigheter med tillsynsvägledningsansvar inom miljöbalkens område i arbetet med planen för tillsynsvägledning. Myndigheterna följer bland annat en gemensam process för att ta fram planerna och tillsynsvägledande aktiviteter och samordnar dessa när så är relevant. Vidare samordnas processerna för att ta fram tillsynsvägledningsplanerna respektive den nationella strategin för miljöbalkstillsyn så långt det är möjligt.

Behovskartläggning och prioritering av tillsynsvägledning

De tillsynsvägledande aktiviteter som beskrivs i planen för 2026–2027 har valts utifrån de behov som Havs- och vattenmyndigheten bedömer mest angelägna att möta inom de närmaste åren. Bedömningen utgår från behov av tillsynsvägledning som är

- kopplade till Havs- och vattenmyndighetens fokusområden i den nationella strategin för miljöbalkstillsyn 2026–2029
- angivna i Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram för 2022–2027
- önskade av tillsynsmyndigheterna i den enkät som skickades ut våren 2025
- identifierade i myndighetens omvärldsbevakning i övrigt.

Nationell strategi för miljöbalkstillsyn

Den [nationella strategin för miljöbalkstillsyn](#) är fyraårig och gäller under 2026–2029. Havs- och vattenmyndighetens tillsynsvägledningsinsatser under 2026–2027 utgår till stor del från behov kopplade till den nationella strategin.

Strategin innehåller fokusområden av två olika typer. I det första fallet är syftet med fokusområdena att stärka tillsynsmyndigheternas förmåga att utföra tillsyn:

- Fokusområde Ny inom tillsyn
- Fokusområde Planera och genomföra inspektioner

Naturvårdsverket har det övergripande och samordnande ansvaret för dessa fokusområden, men samråder med övriga centrala tillsynsvägledande myndigheter för att bland annat ta fram grundläggande introduktionsmaterial om tillsynsrollen riktad till nyanställd tillsynspersonal/nya nämndledamöter, ta fram stöd för att genomföra kompetenskartläggning, samt för att genomföra kunskapshöjande aktiviteter om tillsynsmetodik

Havs- och vattenmyndigheten har som central tillsynsvägledande myndighet specifikt ansvar för följande tillsynsvägledande aktiviteter:

- Centrala tillsynsvägledande myndigheter kompletterar vid behov sina befintliga bransch- och områdesvägledningar med en introduktion och sammanställning av det viktigaste som ny tillsynspersonal behöver känna till.
- Centrala tillsynsvägledande myndigheter tar i samråd med tillsynsmyndigheter fram vägledning och genomför utbildningsinsatser om rekommenderade tillsynsintervall/nivåer för relevanta branscher och åtgärder.

- Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten stödjer länsstyrelsernas arbete med regionala planeringsunderlag. Länsstyrelserna stödjer utvecklingen av tillsynen i länet genom att ta fram regionala planeringsunderlag inklusive analys av tillsynsbehov inom respektive avrinningsområde med tillhörande kustområde det vill säga både yt- och grundvatten kopplat till att miljö kvalitetsnormerna ska kunna följas.

De andra typen av fokusområden utgår från miljöbalkens kapitelindelning, så kallade tillsynsområden.

Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för två fokusområden som ligger inom tillsynsområdet [Vattenverksamheter](#):

- Fokusområde Vattenuttag
- Fokusområde Vattenanläggningar som är vandringshinder.

Inom tillsynsområdet [Naturtillsyn](#) finns ett fokusområde som Havs- och vattenmyndigheten delar ansvar för med Naturvårdsverket: [Invasiva främmande arter](#). Här har Havs- och vattenmyndigheten ansvar för att

- ta fram vägledning för att underlätta prioritering av tillsynen
- ta fram vägledning för att underlätta informationsinsatser eller liknande grundläggande tillsyn
- årligen genomföra kunskapshöjande aktiviteter för länsstyrelserna.

Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram 2022–2027

I Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram för 2022–2027 finns flera åtgärder riktade till Havs- och vattenmyndigheten avseende tillsynsvägledning:

- **Åtgärd 1** Havs- och vattenmyndigheten ska i frågor kring provning och tillsyn av små avlopp fortsätta att genomföra och efter behov utveckla sin vägledning till länsstyrelser och kommuner om vilka åtgärder som behöver genomföras för att miljö kvalitetsnormerna för yt- och grundvatten ska kunna följas. (...)
- **Åtgärd 3** Havs- och vattenmyndigheten ska vägleda länsstyrelserna vid en prioritering av miljöförbättrande åtgärder som minskar vattenkraftens miljöpåverkan, på ett sådant sätt att miljö kvalitetsnormerna för vatten kan följas. (...)
- **Åtgärd 5** Havs- och vattenmyndigheten ska utveckla och förmedla vägledning för länsstyrelsernas och kommunernas arbete med långsiktigt skydd av dricksvattentäkter. (...)
- **Åtgärd 8** Havs- och vattenmyndigheten ska utveckla sin tillsynsvägledning för länsstyrelser i deras tillsyn av vattenverksamhet och vattenuttag och ge stöd till länsstyrelserna i deras arbete med tillsynsvägledning till kommunerna. Åtgärden ska leda till att påverkan från vattenverksamhet och vattenuttag minskar, så att den bidrar till att miljö kvalitetsnormer för yt- och grundvatten ska kunna följas. (...)

Önskemål från tillsynsmyndigheterna

I januari 2025 skickades en myndighetsgemensam enkät till tillsynsmyndigheterna med möjlighet att tycka till om tillsynsvägledningsbehov. Totalt svarade 67 kommuner, 11 kommunalförbund, 12 länsstyrelser samt Försvarsinspektören för hälsa och miljö. Totalt var det 91 svarande.

Havs- och vattenmyndighetens övergripande fråga var: "Vad tycker ni saknas eller kan förbättras i HaV:s tillsynsvägledning som ni behöver i ert tillsynsarbete? Kryssa i ett eller flera tillsynsområden och lämna fritextsvar." Av svaren framgår att tillsynsmyndigheterna lämnat mest synpunkter och önskemål gällande miljökvalitetsnormer, skydd av grundvatten, vattenskyddsområden och små avlopp.

Intern behovskartläggning

För att identifiera behovet av tillsynsvägledning har Havs- och vattenmyndigheten utöver enkät till tillsynsmyndigheterna genomfört en intern behovskartläggning. Bland annat kartlades följande:

- behov av ny eller reviderad tillsynsvägledning på grund av ändrad lagstiftning eller rättspraxis
- uttalade prioriteringar från regeringen eller EU
- behov av tillsynsvägledning relaterat till miljökvalitetsmål, folkhälsomål, vattenmyndigheternas åtgärdsprogram och trender inom miljö och hälsa etc
- tillsynsmyndigheternas behov av tillsynsvägledning utifrån bland annat underlag från uppföljning av miljöbalkstillsynen, vanliga inkommande frågor och från utvärdering av handläggarträffar och webinarier
- Havs- och vattenmyndighetens befintliga tillsynsvägledning och dess behov av uppdatering.

Resultatet av kartläggningen har vägts in vid urvalet av vilka tillsynsvägledande insatser Havs- och vattenmyndigheten ska genomföra under 2026–2027.

Havs- och vattenmyndighetens uppföljning av föregående plan för tillsynsvägledning finns i bilaga 1.

Aktiviteter per tillsynsvägledningsområde 2026–2027

Vägledning behövs och önskas inom många områden. Havs- och vattenmyndighetens resurser för tillsynsvägledning är begränsade. En sammanvägning och analys har gjorts av de identifierade behoven i förhållande till resurser. De aktiviteter som avses att genomföras redovisas nedan.

Gemensamma aktiviteter för samtliga tillsynsvägledningsområden

För samtliga tillsynsvägledningsområden planeras följande aktiviteter:

- Löpande arbete med vägledning på HaVs webbplats inklusive rättsfallssammanställningar och Frågor & Svar. Uppdatering sker vid behov, såsom vid ny rättspraxis.
- Vägledning via e-post och telefon, till exempel i frågor som rör tolkning av olika regler.
- Tillsynsvägledning vid fysiska eller virtuella möten - handläggarträffar, seminarier, webinarier.
- Samverkan med andra nationella tillsynsvägledande myndigheter genom till exempel
 - Tillsynsrådet
 - Miljösamverkan Sverige
 - Växtskyddsrådet
 - Nationella samordningsgruppen för dricksvatten
 - Nationella strategin för miljöbalktillsyn.
- Uppföljning och utvärdering av tillsynsvägledning i syfte att utveckla vägledningen, exempelvis genom att inhämta deltagarnas synpunkter från handläggarträffar, webinarier etcetera.
- Uppföljning och utvärdering av tillsyn genom enkät till tillsynsmyndigheterna inom ramen för Naturvårdsverkets redovisningsskyldighet enligt 3 kap. 21 § miljötillsynsförordningen inklusive uppföljning av fokusområden i den nationella strategin för miljöbalktillsyn.
- Inom vissa tillsynsområden finns särskild uppföljning och utvärdering.

Miljökvalitetsnormer för vatten och havsmiljön

För miljökvalitetsnormer för vatten och havsmiljön planeras följande tillsynsvägledning:

- Vägledning om vattenverksamhet och miljökvalitetsnormer (MKN) uppdateras.(2026)
- Rättsfallssammanställning av domar med avseende på miljökvalitetsnormer. (2026)

Vattenskyddsområde

För tillsynsvägledning för vattenskyddsområde planeras följande tillsynsvägledning:

- Deltagande på länsstyrelsernas egna handläggarträffar där tillsyn av vattenskyddsområden är aktuellt.

Små avlopp

För små avlopp planeras följande tillsynsvägledning:

- Vägledningen kompletteras med introduktion och sammanställning av det viktigaste som ny tillsynspersonal behöver känna till.
- Nyhetsbrev med bland annat kommenterade domar läggs kontinuerligt ut på webben samt skickas ut som e-post till prenumeranter.
- Månatlig sammanställning av frågor och svar till kommuner och länsstyrelser.
- Webbinarier på tema rättsfall. (2026, 2027)
- Årlig handläggarträff för länsstyrelsernas handläggare med ansvar för regional tillsynsvägledning om små avlopp.

Dumpning

För dumpning planeras följande tillsynsvägledning:

- Handläggarträff för länsstyrelsernas handläggare. (2026 eller 2027)

Vattenverksamhet ¹

För vattenverksamhet planeras följande tillsynsvägledning:

- Översyn av befintlig vägledning gällande tillsyn av vandringshinder. (2026)
- Översyn av befintlig vägledning gällande muddring och hantering av muddermassor. (2026, 2027)
- Vägledning kompletteras med introduktion och sammanställning av det viktigaste som ny tillsynspersonal behöver känna till. (2026)
- Handläggarträffar om dammar och vattenkraftverk. (2026, 2027)
- Webbinarier på temat "Tillsyn av vattenanläggningar som utgör vandringshinder". (2026, 2027)
- Webbinarier på temat "Tillsyn av vattenuttag" inklusive aktuella tillsynsfrågor från tillsynsmyndigheterna. (2026, 2027)
- Frågor & Svar och Goda exempel på temat "Tillsyn av vattenanläggningar som utgör vandringshinder". (2026, 2027)
- Handläggarträffar på temat "Tillsyn av vattenuttag" (2026, 2027)
- Frågor & Svar på temat "Tillsyn av vattenuttag". (2026, 2027)

Fiske och vattenbruk

För fiske och vattenbruk planeras följande tillsynsvägledning:

- Vägledning uppdateras vid behov på HaVs webbplats.

Skydd av grundvatten

För skydd av grundvatten planeras följande tillsynsvägledning:

¹ Omfattar två fokusområden i den nationella strategin för miljöbalkstillsyn 2026–2027

- Vägledning uppdateras vid behov på HaVs webbplats.

Invasiva främmande vattenlevande arter ²

För invasiva främmande vattenlevande arter planeras följande tillsynsvägledning

- Vägledning för att underlätta prioritering av tillsynen. (2026)
- Vägledning för att underlätta informationsinsatser eller liknande grundläggande tillsyn. (2027)

Tillämpningen av 6 § lagen om allmänna vattentjänster

För tillämpningen av 6 § lagen om allmänna vattentjänster planeras följande tillsynsvägledning:

- Webbvägledning om tillämpningen av 6 § LAV. (2026)
- Sammanställning av frågor och svar till länsstyrelserna en gång per månad per mail.
- Handläggartäff. (2026, 2027)

Vi arbetar för levande hav och vatten

Havs- och vattenmyndigheten, HaV, är en statlig förvaltningsmyndighet inom miljöområdet. Vi arbetar på regeringens uppdrag för bevarande, restaurering och hållbart nyttjande av sjöar, vattendrag, hav och fiskresurserna.

² Fokusområde i den nationella strategin för miljöbalktillsyn 2026-2027

Bilaga 1 Uppföljning av genomförd tillsynsvägledning 2024–2025

Havs- och vattenmyndigheten har följt upp den tillsynsvägledning som skett i enlighet med föregående plan för tillsynsvägledning under åren 2024–2025. Några av de tillsynsvägledande insatser som planerats har inte genomförts på grund av resursbrist.

Miljökvalitetsnormer för vatten och havsmiljön

- Havs- och vattenmyndigheten har under perioden tillsammans med Naturvårdsverket och SLU hållit webinarier om miljökvalitetsnormer vid tillståndsprövning av spridning av bekämpningsmedel inom vattenskyddsområde.
- Havs- och vattenmyndigheten har inte deltagit i några handläggarträffar om miljökvalitetsnormer.

Vattenskyddsområde

- Havs- och vattenmyndigheten har deltagit på handläggarträffar om vattenskyddsområden anordnade av länsstyrelserna.
- Havs- och vattenmyndigheten har deltagit i referensgruppen för Miljösamverkan Sveriges [handläggartöd om tillsyn av vattenskyddsområde](#).

Små avlopp

- Vägledning kring skyddsavstånd till dricksvattentäkt har reviderats och fördjupats. Ett webinarium hölls i april 2025 för kommuner och länsstyrelser.
- Havs- och vattenmyndigheten har initierat ett utvecklingsprojekt kring ersättningsmaterial till naturgrus i markbaserade anläggningar. [Rapport](#) publicerad i juni 2025.
- Havs- och vattenmyndigheten har gett ekonomiskt bidrag till länsstyrelsernas GIS-enhet för utveckling av ett verktyg för automatiserad riskklassning av små avlopp.
- Vägledning har löpande uppdaterats vid ny rättspraxis och ny lagstiftning.
- Havs- och vattenmyndigheten har deltagit i flera handläggarträffar anordnade av länsstyrelserna för kommunernas handläggare där fokusområdet Små avlopp i den nationella strategin varit huvudfokus, samt anordnat ett eget webinarium på samma tema för alla kommuner och länsstyrelser.
- Havs- och vattenmyndigheten har årligen arrangerat träff för länsstyrelsernas handläggare som vägleder regionalt om små avlopp.
- Nyhetsbrev med bland annat kommenterade domar har publicerats på webben samt skickas ut som e-post till prenumeranter.
- Sammanställning av inkomna frågor och svar har skickats varje månad per mail till länsstyrelserna för vidarebefordran till de kommunala tillsynsmyndigheterna.
- Inget av det som fanns i planen för 2024–2025 har uteblivit.

Dumpning

- Handläggarträff har utgått på grund av resursbrist.

Vattenverksamhet

- Havs- och vattenmyndigheten har deltagit vid handläggartäff om vattenverksamheter generellt samt vid en träff om dammar och kraftverk.
- Stöd i prioritering av tillsynsobjekt med avseende på vattenuttag har genomförts gemensamt med Miljösamverkan Sverige: [Tillsynskampanj vattenuttag - Miljösamverkan Sverige](#)
- Planerad uppdatering av handbok om vattenverksamhet, sammanställning av frågor och svar samt vägledande domar och beslut avses publiceras på webben under senhösten 2025.
- Samverkan har skett i tillsynsvägledningsfrågor om våtmarker och markavvattnning med Naturvårdsverket med flera.
- Frågor & Svar om den nationella planen för omprövning av vattenkraft kommer att publiceras på webben under hösten 2025.
- Översyn av befintlig vägledning gällande tillsyn av vandringshinder har inte genomförts under perioden, men avses genomföras under 2026-2027.
- Havs- och vattenmyndigheten avsåg under 2024 delta i länsstyrelsernas utveckling av handläggarsystem för vattenverksamheter i syfte att underlätta uppföljning. Resurser för detta har inte funnits.

Invasiva främmande vattenlevande arter

- Planerade uppdateringar av vägledning på webben har inte kunnat genomföras på grund av resursbrist.

Frågor om tillämpningen av 6 § lagen om allmänna vattentjänster

- En webbsida upprättades under 2024 för vägledning om tillämpningen av 6 § LAV. Där finns ett antal grundläggande frågor och svar om LAV.
- Framtagande av webbvägledning pågår i samverkan med övriga nationella myndigheter.
- Rättsfall har inte publicerats på webben som planerat, utan en rättsfallssammanställning kommer att vara en del av den vägledning som avses publiceras i början av 2026.
- Mailfrågor och svar har sammanställts och skickats till länsstyrelsernas handläggare varje månad, i den mån det har funnits frågor.
- Handläggartäffar har hållits årligen.